

فتاوى
الحافظ ابن حجر العسقلاني

HÂFİZ İBNİ HACER EL-ASKALÂNÎ'NİN

AKAİD

KONUSUNDAKİ FETVALARI

Hâfız İbni Hacer El-Askalânî

H.773-852

Çeviren:
Bilal Uzun

HAK

YAYINLARI

HAK YAYINLARI: 11

Yazan

Hâfız İbni Hacer El-Askalânî

Tercüme Eden:

Bilal Uzun

Kapak Tasarım ve Dizgi Mizanpaj

Hak Tasarım

Adres:

Yerebatan Cad. Çatalçeşme Sok.

No:27/103 Cağaloğlu / İstanbul

Tel:

0 (212) 514 93 19

Web:

www.haqqayinlari.com

Yayınevi Sertifika No:30720

Ağustos 2015 / Şevval 1436

Baskı-Cilt:

Step Ajans Matbaa Ltd. Şti.

Göztepe Mah. Bosna Cad. No:11

Bağcılar / İstanbul Telefon: 02124468846

Matbaa Sertifika No: 12266

بسم الله الرحمن الرحيم

ÖNSÖZ

Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla.

Bizi İslam'la şereflendiren Allah'a hamd olsun. O'nun hidayeti olmasaydı biz doğru yolu bulamazdık. O'na hamd ve sena olsun. O'nu her türlü noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Şehadet ederim Rabbim ve mabudum, ibadet edilmeye sadece ve sadece kendisinin layık olduğu Allah-u Teâlâ'dır. O'ndan başkası batıldır. Şehadet ederim ki Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* Allah'ın kulu ve rasulüdür. Allah tarafından insanları şirkin karanlığından İslam'ın nuruna çıkartmak için gönderilmiştir. Allah'ın salat ve selamı O'nun, ehli beytinin, mübarek sahabelerinin ve kıyamet gününe kadar onun yolunda yürüyenlerin üzerine olsun.

En doğru söz Allah'ın kitabı, en güzel hidayet Rasulullah'ın gösterdiği yoldur. En kötü şey İslam'da olmayan şeyler, yani bid'atlerdir. Her bid'at dalalettir ve her dalalet ateştir.

Bu kitap İbni Hacer el-Askalani'nin el yazması kitabından çevrilmiş olup, Hicri 838-839 yıllarında ona akide konusunda sorulan soruların cevabını içermektedir. Bu el yazmasının iki nüshası vardır. Her iki nüsha da Dar'ül-Kütüb El-Mısriyye'dedir. Birincisinin numarası 1559, ikincisinin numarası ise 25566'dır. İkincisinin sayfa sayısı 88'dir.

Bu kitap da ikinci nüshaya göre hazırlanmıştır.

YAZAR HAKKINDA BİLGİ

Hicri 773, Miladi 1372'de doğmuştur. Hicri 852, Miladi 1449'da vefat etmiştir.

İsmi; Ahmet bin Ali bin Muhammed El Kinani El Askalani Ebu'l Fadıl Şihabiddin İbni Hacer'dir. Büyük bir tarih ve İslam ilimleri âlimi aynı zamanda büyük bir hadis âlimidir. Ailesi Filistin'de olan Askalan şehrindendir. Kahire'de doğmuştur ve vefat etmiştir. Çok sayıda kitabı vardır. Onlardan bazıları:

- 1- Ed-dürerü'l- Kamine Fi E'yan El- Mietü's-Samine. (4 Cilt)
- 2-Lisanü'l-Mizan. (6 Cüz)
- 3- El-Kafü Eş-Şaf Fi Tahric Ehadisi'l-Keş-şaf.
- 4-Zeylü Ed-Dürer'ül-Kamine.
- 5-Takribü't-Tehzib.
- 6-Tehzibü't Tehzib. (12 Cilt)
- 7-Ta'cilü'l-Menfea Bi Zevaid Rical El-Eimmeti'l-Erbea.
- 8-Buluğu'l-Meram Min Edilleti'l-Ahkâm.

-
- 9-Tuhfetü Ehlü'l-Hadis An Şuyuhu'l-Hadis.
 - 10-Nüzhetü'n-Nazar Fi Tevhidi Nuhbetü'l-Fikr.
 - 11-El-Kavlü'l-Müveddet Fi'z-Zehbi An Müsned El-İmam Ahmed.
 - 12-Tabsir El-Müntebih Fi Tahriri'r-Müctebih.
 - 13- Fethu'l-Bâri Fi Şerh Sahihu'l-Buhari.

FETVALAR

1. Soru: Bir kimse öldüğünde Münker ve Nekir melekleri gelerek ona Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* ve onun risaleti hakkında soru sorduklarında o kimse bu sorulara cevap veremezse Allah-u Teâlâ o kimseye kıyamete kadar mı azap eder, yoksa belli bir zamana kadar mı azap eder?

Cevap: Ayet⁽¹⁾ ve hadislerde bildirildiğine göre muhakkak ki kâfirlere ve küfri nifak işleyen kimselere sonsuza dek sürecek azap vardır.

⁽¹⁾ Bu konuda bildirilen ayetler şunlardır:

“Onlar (kafirler) ateşten çıkmayacaklardır.”

(Bakara: 167)

“Deve iğnenin deliğinden geçinceye kadar cennete giremeyecekler.” (A’raf: 40)

“Onlar tam olarak ölmezler. Onlardan azab da hafifletilmez. Kafirleri işte böyle cezalandırırız.”

(Fatır: 36)

Ahmed b. Hanbel'in Bera b Azib'den rivayet edip Ebu İvane'nin "Kabir Sualleri Hakkında" adlı kitabında sahih dediği uzunca hadisin son kısmında:

"Sonra onun (*kabirde azap gören kişi*) için ateşten bir delik açılır. Kıyamete kadar bu delikten o kişiye duman ve azap gelir."

Başka bir rivayet de şöyledir:

"Sonra onun (*kabirde azap gören kişi*) için sağır, dilsiz ve kör bir adam gelir. Onda demirden bir çubuk vardır. Şayet onunla bir dağa vursa dağ un ufak olur. Bu çubukla ölüye bir darbe vurulur ve ölü paramparça olur. Sonra kabirdeki adam eski şekline döner ve azap bu şekilde tekrarlanır."

Ahmed ve Tirmizi'nin Ebu Hureyre'den rivayet ettiği ve İbn'i Hibban'ın "Kabir Sualleri Hakkında" kitabında rivayet edip sahih dediği hadis şöyledir:

“Toprağa “sıkıştır” denilir. O, ölü üzerine kapanır ve ölü’nün uzuvları, birbirine geçer. Allah onu yattığı yerden diriltinceye kadar ona bu şekilde azap edilir.”

Tirmizi’nin Ebu Said’den rivayet ettiği hadis şöyledir:

“Yer onun üzerine kapanır, ta ki uzuvları birbirine geçinceye dek. Ona yetmiş tane ejderha hazırlanır. Onlardan her biri yeryüzüne bir üflese ondan hiçbir şey kalmaz. İşte bu ejderhalar o ölüye hesap için tekrar dirilinceye dek ateş püskürtüp onu tırmalar.”

Bu haberlerin verdiği ortak mana: Kâfirlerin her birine değişik şekilde azap edilmesidir.

İbn’i Ebi’d-Dünya “Kabirler” kitabında Şabi’den şunu nakletti: “Bir adam bir kabrin yanından geçerken kabirden çıkan birini gördü. Öyle ki başka bir adam ona demirden bir sopa ile vurunca adam yerin dibine geçiyordu. Sonra tekrar mezardan çıkıyor ve bu şekilde tekrar

ediyordu.” Bu haber Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e ulaşınca bu olayı şöyle açıkladı:

“İşte bu Ebu Cehl İbn’i Hişam’dır. O, kıyamete kadar böyle azap olunur.”

2. Soru: Ölü, mezarının yanına oturan kimseyi tanır mı? Kur’an okumasını işitir mi?

Cevap: Bu soruda iki mesele vardır.

Birincisi: Ölünün, kabrinin başına gelen kişiyi bilip bilmemesi.

İkincisi: Okunan Kur’an’ı işitip işitmemesidir.

Soruyu, yalnız kabre yakın olduğu zaman duyar kabirden uzak olduğu zaman duymaz diye ve Kur’an okunmasını işitip, diğer sözleri işitmez diye sınırlandırmak anlamsızdır. Sorunun cevabında bunları ayrı ayrı açıklayacağız.

Ölünün, mezarını ziyaret eden kişiyi tanıması ve onun söylediklerini işitmesi, tartışma

konusu olan, meşhur “Ölümden sonra ruhlar nerede ikamet eder?” sorusunun bir parçasıdır.

İbn Abdulberr ve diğer âlimlerin rivayetine göre hadis ehlinin çoğu, ruhun ölünün kabrinin etrafında olduğu görüşündedirler. Fakat bu âlimler bunun şehitler için de geçerli olduğunu söylemekten çekinmişlerdir. Zira bu konuda, zahirinden bunun tam aksi anlaşılan hadisler varid olmuştur. *(Bu konudaki açıklama, ilerideki bu soruların cevabında yapılacaktır).*

Nebilerin diğer bakımdan şehitlerden daha üstün olduğunda şüphe yoktur. Şüphesiz onların ruhları da şehitlerin ruhlarından faziletçe daha üstündür.

Bu ikisi dışındaki ruhlar mümin ve kâfir olmak üzere ikiye ayrılır. Kâfirlerin ruhu *(daha önce geçtiği ve gelecek bazı soruların cevabında görüleceği üzere)* keder, sıkıntı, tatsızlık, üzüntü ve azap içindedir.

Mü'minin ruhu ise eğer Allah'a isyan olarak ma'siyette bulunmuşsa kâfirin azabından daha hafif olan bir azap içinde, eğer Allah'a itaat içinde yaşamışsa müjde ve sevinç içindedir. *(Bu konudaki ayrıntılı açıklama ileride gelecektir.)* Sahih hadislerin zahirinden anlaşıldığına göre müminlerin ruhları yükseklerde, kâfirlerin ruhları ise ateştedir.

Bu iki guruptaki ruhların da cesetle bağlantısı vardır. Fakat bu bağlantı manevi bir bağlantı olup, dünya hayatındaki ruh ile ceset bağlantısına benzemez. Bu olaya en çok benzeyen uyku hadisesidir. Uyuyanın ruhu cesedinden ayrılmıştır. Fakat bu bir daha dönmek üzere olan tam bir ayrılık değildir. Burada ruhun cesetle olan bağları kuvvetlidir. Ölünün ruhu ise cesedinden tamamen ayrılmıştır. Fakat ruh ile beden arasında mümin için nimetleri hissedecek, kâfir için ise azabı hissedecek bir bağlantı kalır.

Ehl'i Sünnet'in tercih ettiği görüşe göre ruhlara verilen nimet ve yapılan azap beden tarafından da hissedilir. Buna göre berzah âlemindeki nimet ve azap hem ruha hem de bedene tattırılır.

Ehl'i Sünnet'ten bir kısmı ise bunun sadece ruha tattırılacağını söylerler. Bazı kitaplarda tercih edilen görüşü destekleyen manevi mütevatire⁽²⁾ ulaşmış birçok rüya yer almaktadır. Ebu Bekr İbn'i Ebi'd-Dünya “El-Kubur” kitabında, Ebu Abdullah bin Mundeh “Er-Ruh” kitabında, Abdulberr “El-İstizkar” kitabında, Abdu'lhak “El-Akibeh” kitabında ve diğer âlimler kitaplarında bu hususla ilgili birçok rüya nakletmiştir. Bu rüyalar delil derecesine yükselmese de, eğer bu konuda bir delil yoksa bir tercih unsuru olabilir.

⁽²⁾ **Manevi mütevatire ulaşan rüya;** Aynı rüyanın birçok kişi tarafından görülmesi o rüyayı manevi mütevatire ulaştırır.

Bunu bu şekilde açıkladıktan sonra azap ve nimetin hem ruh hem de bedenle tadılacağı hususunda şöyle söylüyorlar: “Ölü kendisini ziyaret edeni bilir ve yanında Kur’an okuyanı da işitir. Çünkü ruh bedenden ayrılmadığına göre ölünün ziyaret edeni tanınmasına ve Kur’an okuyanı işitmesine engel teşkil edecek bir şey yoktur.

Azap ve nimetin sadece ruhlara tattırılacağı görüşünde olanlar ise:

“Ölü ziyaret edeni tanıyamaz, Kur’an okuyanı işitemez” demiyorlar. Ancak bu görüş sahiplerinden bazıları; “Azap gören ruhlar azapla, nimetlendirilen ruhlar da nimetle meşgul oldukları için bunları işitmeyip, tanımayacaklar” derler.

Bunu söyleyenler azdır ve meşhur olan, bu görüşün aksi olan görüştür. *(Dördüncü sorunun cevabında bu tercih edilen görüşü kuvvetlendiren bazı şeyleri Allah’ın yardımıyla zikredeceğiz.)*

3. Soru: “Ölü için sadaka verme, köle azat etme, kurban kesme ve vakıf olarak bir şey bırakma gibi hayırlı amellerin sevabı ölmüş kimseye ulaşır mı?

Cevap: Ehl’i sünnet âlimlerinin çoğunluğuna göre ölü için sadaka vermenin sevabı ölmüş kimseye ulaşır. Ve ona fayda verir.

Bid’atçilerden bazıları ehl’i sünnetten ayrıldılar ve şöyle dediler:

“Ölen kimse için kendi yaptığından başka hiçbir şey fayda vermez.” Fakat ölü hakkında sadakanın fayda vereceği meşrudur ve sahih haberlerle sabit olmuştur. Ve ölü bundan yararlanır. Bununla ilgili haberler Buhari, Müslim ve diğer kitaplarda geçmektedir.

Müslim’in Sahih’inin mukaddimesinde, İbn’i Mübarek’ten nakledildiğine göre, ölü için verilen sadakanın ona fayda vereceği konusunda ihtilaf yoktur. Âlimler, mü’minlerin ölüye yapacakları istiğfar ve duaların ona fayda

vereceğinde icma ettiler. Bu icma: Bid'atçilerin, "ölüye ancak hayatında yaptıkları fayda verir." diye sınırlandırdıkları şeklindeki görüşü reddeder.

Ölü için yapılan şeylerden sadaka, ona fayda verdiğine göre; köle azadı, kurban yahut vakıf da sadaka gibidir ve ölüye fayda verme açısından aralarında hiçbir fark yoktur.

Ehl'i sünnet âlimleri bedenle yapılan ibadetler hususunda ihtilaf etmişlerdir. Seleften ve Hanefilerden bazıları Ahmed b. Hanbel'den gelen bir rivayete dayanarak ölü için yapılan bedeni ibadetlerin de ölüye fayda vereceğinin sahih olduğu görüşündedirler.

Diğer âlimler ise bu konuda aksi görüştedirler. Buhari ve Müslim'de (*İmam Malik ve Şafii gibi*) geçen hadiste Aişe *radıyallahu anha*'dan şöyle rivayet edilmiştir. Rasulullah *salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Kim üzerinde oruç borcu olduğu halde ölürse velisi onun oruç borcunu tutsun."

İbn'i Abbas'tan şöyle rivayet edildi: Rasu-
lullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir adam geldi
ve şöyle dedi: “Benim annem bir aylık oruç
borcuyla öldü. Onu kaza edeyim mi?”

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*:

“Evet kaza et” buyurdu. (Buhari-Müslim)

Yine bunun gibi şu hadis de buna delalet
eder;

Büreyde *radıyallahu anh* diyor ki:

Bir kadın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sel-*
lem'e gelip şöyle dedi;

“Ey Allah'ın rasulü annemin bir ay oruç
borcu vardı. Onu kaza edeyim mi?”

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*:

“Evet onun oruç borcunu tut” dedi.

Kadın: “Annem haccetmemiş idi. Onun yerine
haccedeyim mi?” Rasulullah *sallallahu aleyhi ve*
sellem:

“Evet onun yerine haccet” buyurdu.

(Müslim)

Hac hakkında İbn'i Abbas'tan Buhari'de rivayet edilen hadis de bunun gibidir. Hac gibi bazı bedeni ibadetlerin ölüye fayda vereceği kabul edildiğine göre diğer bütün bedeni ibadetlerin de ölüye fayda vermesine engel ne olabilir?

Bütün Müslümanların icması şudur ki: Borçlu olarak ölmüş bir kişinin borcu başkaları tarafından ödenmiş olsa bu ödeme ölüyü borçtan kurtarır. Hatta bu borcu mirasçılardan başka kimseler ödese bile bu geçerlidir.

Buhari ve Müslim'de şu rivayet geçmektedir:

“Ebu Katade bir kişinin iki dinarlık borcuna kefil oldu. Daha sonra kefil olduğu bu adam öldüğünde Ebu Katade ona ait borcu ödeyince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona: “İşte şimdi onun derisine serinlik verdin” dedi.”

İbn'i Hamden El-Hanbeli “Reaya” kitabında ölüye fayda versin diye, Allah'a yaklaşmak için yapılan her şeyin ölüye fayda vereceğini açık-

lamıştır. Bu amel ister malî olsun, ister bedenî olsun farketmez. Sadaka, köle azadı, namaz, hac, Kur'an okuma gibi bütün amellerin sevabı ölüye fayda verir, demiştir.

Sonra şöyle devam etti: Denildi ki: Bu amel işlenirken veya işlenmeden önce ölüye faydalı olsun diye yapmaya niyet edilirse bu ölüye ulaşır. Fakat amel yapıldıktan sonra sevabı ölüye olsun diye niyet edilirse olmaz. Hanbelilerden bazı âlimler böyle bir şart koşarlar. Delilleri ise Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ölü için hayır yapmak isteyen bir kişiye hiçbir zaman; “Allah'ım bu amelin sevabını şu kimseye ver, şu kimseye verme” diye söylemesini emretmemesidir. Selefin de bir amel yaparken böyle şeyler söylediği nakledilmemiştir.

Bazı âlimler: “Bir ölü için bir amel yapılacaksa o amele başlarken ölü için niyet edilmesi şarttır, şayet amel bittikten sonra niyet edilirse bu geçersizdir” demişlerdir.

Bazı âlimler ise şöyle demişlerdir:

“Amel yaptıktan sonra amelin sevabının ölüye bağışlanması geçerlidir. Zira kişi ibadet ettikten sonra şöyle dua eder:

“Allah’ım bu amelin sevabını falan ölüye ulaştır.” Bundan dolayı bu âlimler amele başlamadan önce ölü için niyet etmeyi şart koşmamışlardır. Doğru olan rasule ittibadır.

Bu konuda, niyeti amelin başlangıcında şart koşan görüş tercih edilir. Çünkü ameller niyetlere göredir. *(İnşallah bu soruların sonuna doğru bu konuda daha geniş açıklama gelecektir.)*

4. Soru: Kur’an okumanın sevabı ölüye ulaşır mı? Şayet ulaşırsa kabir yanında okunduğu zaman mı, yoksa uzakta okunduğunda mı ulaşır? Ve ölü okuma sevabının tamamını mı yoksa dinleme sevabını mı alır?

Cevap: Burada iki mesele var. Bu meselelerden birincisi, ikinci meselenin bir parçasıdır. Ben bu konuda Hanbeli mezhebinin şu görüşünü tercih ettim.

Okuyucu, ölü için niyet edip okumaya yöneldiğinde okuduğu Kur'an ölüye fayda verir ve sevabı da ona ulaşır.

Bazı âlimler şöyle dedi: “Okumanın başında ölü için okumaya niyet etmek şart değildir. Bilakis önce okuyup sonra bunun sevabını ölüye hediye ederse bu sevap ölüye ulaşır.” Daha önce zikrettiğim gibi birinci görüş tercih edilmiştir.

Bu iki görüş arasında yani Kuran'ın kabirde okunmasıyla kabirden uzakta okunmasının sevabının ölüye ulaşması hususunda fark yoktur. Her iki durumda da okumanın sevabı ölüye ulaşır.

Bazı Şafiiler, ölü ancak dinleme sevabı alır dediler. Bu görüşün iki kurala dayandığını söylediler.

Birincisi: Sevabı hediye etmek sahih değildir.

İkincisi: Ruhlar kabirler etrafındadır. Azaplanmayı ve nimetlenmeyi bedenlerinin hissetmesi sebebiyle ölülerin ruhları, kabirle ve bedenle manevi bir birleşmeyle birleşmişlerdir. *(Bedenin azap ve nimeti hissetmesinin sabitliği daha önce açıklanmıştı.)*

Bunun için ölü okumayı duyar ve duyunca da dinleme sevabı ona ulaşır. Bu söz, söyleyen kişiyi çıkmaza sokar. Çünkü ölünün idraki ve duyuşu mükellef kişilerin *(dirilerin)* idraki gibi değildir. Bu konuda Allah'ın fazlına ihtiyaç duyar. Allah isterse ölüye duyma nimetini verebilir.

Şafiilerden bazıları okuma sevabı konusunda başka bir görüş ileri sürdüler. Kur'an okurken ölü için niyet edilirse doğru olmaz. Eğer önce kendisi için okur, sonra bu sevabın ölüye ulaşması için Allah'a dua ederse ölüye sevabın ulaşması bu şekilde mümkün olur. Zaten bu da dua hükmündedir. Onun işi Allah'a kalmıştır,

isterse onun duasını kabul eder, isterse kabul etmez.

Bu söz onlarda şu sözü söyleyen kimsenin sözüne zıt değildir: “Sevabı hediye etmek doğru değildir. Çünkü kul, mal konusunda hibe etme hakkına sahip olduğu gibi, ibadetler (*se-vap*) konusunda herhangi bir tasarruf hakkına sahip değildir. Çünkü burada okuma sevabının ölü için olmasını amaçlıyor veya “sevabımı ölüye verdim” diyor.”

Bu görüş daha önce zikredilen duaya zıttır. Daha önce de geçtiği gibi sevabın ölüye ulaşması kesin değildir. Kabirde Kur-an okuma hakkında sahabelerden gelen rivayetler azdır. Fakat dört mezhep zamanından günümüze kadar Müslümanlar Kur-an’ı ölüünün mezarının yanında okumayı sürdürme gelmişlerdir.

Ahmed İbn’i Muhammed İbn’i Harun Ebu Bekiri’l-Hilal bu konuda “Cami” kitabında şöyle dedi: “Abbas İbn’i Ahmedi’d-Devri bize şöyle dedi: “Ahmet İbn’i Hanbel’e kabirlerin

yanında Kur-an okumak konusunda bir şey bilip, bilmediğini sordum.

“Bilmiyorum” dedi.

Sonra dedi ki: Yahya Bin Muin’e sordum. Mübeşşir Bin İsmail El-Halebi’den şöyle dedi:

Abdurrahman İbni'l-Ala Bin El Lahlah'ın babasından şöyle dedi: Babam dedi ki; “Ben öldüğüm zaman beni lahite koy ve Allah'ın adıyla Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünneti üzere de, başımın yanında Bakara'nın başlangıcını ve sonunu oku.”

Ben İbn'i Ömer'in de bu şekilde vasiyet ettiğini duydum. Sonra Hilal başka bir rivayette şöyle dedi: Ahmed İbn'i Hanbel bir cenazede iken, ölü defnedilince, kör bir adam kabrin yanına gelerek Kur'an okudu. Ahmed Bin Hanbel ona şöyle dedi:

“Ey adam kabrin yanında Kur'an okumak bid'attir.”

Muhammed İbn Kuddeme ona şöyle dedi:

“Ey Eba Abdullah! Mübeşşir El-Halebi hakkında ne diyorsun?” Ahmed Bin Hanbel dedi ki:

“Güvenilir bir zattır.” Ona Mübeşşir’i Hanbeli’nin daha önceki yukarıda zikredilen hadisini zikredince Ahmed Bin Hanbel ona şöyle dedi:

“Adamına git ve okumasını söyle.”

Hilal aynı şekilde şöyle demiştir:

Ebu Bekr El-Mervuzi bize şöyle demiştir: Ahmed İbn’i Muhammed İbn’i Hanbeli’yi şöyle derken işittim: “Kabirlere girdiğiniz zaman; Fatiha, Felak, Nas ve İhlas surelerini okuyun ve okuduklarınızı kabir ehline hediye edin, böylece bu okuduklarınızın sevabı onlara ulaşır.”

Aynı şekilde Zaferani’nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: “İmam Şafii’ye kabrin yanında Kur-an okuma hakkında sordum” O şöyle dedi:

“Bir sakınca yoktur.” Zaferani güvenilirdir ve Şafii’nin eski görüşünü rivayet etmiştir ve

Şafii'den rivayet ettiği bu rivayet gariptir. Şafii'nin yeni görüşünde eski görüşüne muhalif bir şey varit olmadıkça eski görüşüyle amel edilir, fakat Şafii'nin Kuran'ın sevabının ölüye ulaştığını söylediği yeni görüşü şöyledir:

“Kur-an zikrin en şereflişidir. Zikir, zikredildiği yer için bir bereket sağlar ve bu bereket orada bulunanlara yayılır.” Bu görüşün temeli şuna dayanmaktadır: Kabre iki hurma dikildiği zaman bunlar yaşadıkları müddetçe Allah'ı tesbih ederler. Böylece onların tesbihleri sonucu kabirde sahibi için bir bereket hâsıl olur ve bu bereket dallar kuruyuncaya kadar devam eder. Rivayetin bu tefsiri bazı müfessirlere göredir. Bitkilerin Allah'ı tesbih etmesinin bereketi hâsıl olunca zikirlerin en şereflişisi olan Kur-an; ki hayvan, bitki ve cansızlardan daha şerefli olan ademoğlu tarafından okunuyor, bilhassa okuyan salih kişi ise bu Kur-an'ın bereketinin hâsıl olması tabii ki daha evladır. Allah en iyisini bilir.

İçinde Abdulhak'ın da bulunduğu bir grup âlim ölünün duymasına, ölü hakkında selam vermenin meşruiyetini delil olarak göstererek şöyle dediler: “Eğer ölü selamı işitmeseydi onlara yapılan hitap boş ve faydasız olurdu.” Bu zayıf bir görüştür. Çünkü bu, bunu gerektirmez. Namazdaki teşehhüdde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e hitaben selam söylenir. Elbette Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* teşehhüdde ona bütün selam söyleyenleri duymaz.

Mezarların yanından geçen kimsenin mezarındaki mü'minlere selam söylemesi ölülerin, o selamı duymasını gerektirmez. Bu dua mahiyetindedir. Ve “Ey Rabbim! Onların üzerine selam olsun” demektir. Aynı şekilde namazda rasule “Ey Allah'ın rasülü! Selam senin üzerinedir” demek yani “Ey Rabbimiz! Salat ve selamı rasulün üstüne yap” demektir.

Buhari ve Müslim'deki bir hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Bizim üzerimize ve salih kulların üzerine selam olsun” dediğinde bu söz bütün salih kullara ulaşır.

Aslında bu söz Allah’tan bir istemedir. O sözün manası **“Allah’ım salih kullara selam söyle”** manasındadır.

5. Soru: Kur-an okuyucu Kur-an’dan bir şey okuduğu zaman ve onu ölülere hediye ettiği zaman bu onlara ulaşır mı yoksa ulaşmaz mı? Ve okunanı ölü işitir mi yoksa işitmez mi?

Cevap: Bu ihtilaflı bir konudur. En iyi olan okuyucunun şöyle demesidir: “Allah’ım eğer bu okuyuşumdaki amelimi kabul ettiysen bunun sevabını senden bir lütuf olarak filana ver.” Eğer böyle demeyip de: “Allah’ım okuduğum Kur-an sevabını filana ver” derse; bu sevabın ölüye ulaşip ulaşmaması âlimler arasında ihtilaflıdır.

Birinci söz (*yani eğer Kur-an okuyuşumu kabul ettiysen bunun sevabını senden bir lütuf olarak filan kişiye ver*) dua mahiyetindedir. Allah dilerse onu kabul eder, dilerse kabul etmez. Allah bunu kabul etmişse muhakkak ki ölüye fayda verir.

6. Soru: Namazdan, sadakadan veya Kur-an okumadan veya buna benzer başka iyilik çeşitlerinden herhangi biri ölüye hediye edilerek sunulduğunda ölü onu bilir mi? Bundan gelecek olan sevap ölünün amel defterine yazılır mı?

Cevap: Sadakanın sevabı ölüye ulaşır ama namazın ve orucun sevabının ona ulaşıp ulaşmadığı hususu ihtilaflıdır. Gerçi ölü hayatta iken tutamadığı oruçlarının velisi tarafından tutulması veya birisine tutturulması durumunda bu sevap ölüye ulaşır.

Hac meselesinde de ücretle veya kendiliğinden veya ölen kişinin vasiyetiyle, ölünün hayattayken eda edemediği hac farızasının eda ettirilmesi caizdir. Ancak Kur'an okumanın sevabının ona ulaşip ulaşmayacağı konusunda âlimler arasında meşhur bir ihtilaf vardır.

Şehirlerin birçoğunda ölü için Kur'an okumak adet halini almıştır. Kur'an okumanın bereketinin ölüye fayda vermesi hususunda ihtilaf yoktur.

Müslim'in Sahih'inde sabit olduğuna göre; ölünün ancak şu üç konudaki ameli kesilmez. "Onun için dua eden salih oğul, faydalanılan ilim veya sadaka-i cariye." Bu hadis Sünen'de ve İbn'i Huzeyme'nin sahihinde geçmektedir.

7. Soru: Hesap ve azaptan sonra dünyada olduğu gibi birbirlerine yakın ve akraba olanlar buluşurlar mı?

Cevap: Bu soruda bir kusur vardır. Eğer bu “hesap ve azaptan sonra” dan kastedilen kişiler cennete ve cehenneme yerleştikten sonrası ise böyle bir soruya gerek yoktur. Zaten cennet ehli toplanıp birbirlerini ziyaret edecek cehennem ehli ise toplanıp birbirleriyle atışacak.

Eğer “hesap ve azaptan sonra”dan kastedilen kabirdeki sorgu ve sualden sonraki durum ise kabirdeki olaylara hesap denilemez. Allah’ın diledikleri dışında insanların çoğu kıyamet günü hesaba çekilecektir. Bazı insanlar azap görecek bazıları ise görmeyecektir. Kabir sorgusu ve azaptan, kıyamet günü yapılacak olan sorgu ve azap kastedilmemesi gerekir.

Birçok hadiste ölümlerin ruhlarının karşılaşacağına dair rivayetler vardır. İbn’i Ebi’d-Dünya’nın “Kubur” adlı kitabında Said İbn’i Müseyyeb’ten şöyle bir rivayet vardır.

O şöyle dedi! Selman-ı Farisi ile Abdullah İbn’i Selam karşılaştılar. Biri diğerine “Eğer sen benden önce ölürsen öldükten sonra be-

nimle buluş ve Allah tarafından karşılaştığın şeyleri bana anlat. Eğer ben senden önce ölürsem seninle buluşup Allah tarafından karşılaştığım şeyleri sana haber veririm.” Diğeri şöyle dedi: “Evet. Cennetteki ruhlar diledikleri yerlere giderler.”

8. Soru: Günahkâr olan bir kişi, kabirde kıyamete kadar mı azap görür? Yoksa sadece Münker ve Nekir melekleri geldiği zaman mı azap görür?

Cevap: Bu, işlenen haramın büyük veya küçük olmasına göre değişir. Bazı ölümler affedilebilir, bazıları affedilmez. Bazı günahkârlar azap görmeyebilir, bazıları için azap sürekli olur. Bazılarından ise azap daha sonra kaldırılabilir.

Bu konuya ilişkin hadislerden örnekler vardır. Halid İbn’i Urfefa ve Süleyman İbn’i Sard’dan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*

şöyle buyurdu: **“Karın ağrısından ölen kimseye kabirde azap edilmez.”** ⁽³⁾

Abdullah İbn’i Ömer *radiyallahu anh*’dan rivayet edilen bir başka hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Cuma gecesi veya Cuma günü ölen hiçbir kimse yoktur ki Allah onu kabir fitnesinden korumuş olmasın” ⁽⁴⁾

İbn’i Abbas’tan o şöyle dedi: “Bir adam kabrin üstünü örterken Mülk suresini okuyan bir adam gördü. Sonra adam bunu *Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem*’e haber verdi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* da şöyle buyurdu:

“Bu sure engeldir, kurtuluştur ve bu, kabirdeki kimseyi kabir azabından korur.” ⁽⁵⁾

⁽³⁾ Ahmed – Nesei – İbn’i Hibban

⁽⁴⁾ Tirmizi ve Hâkim rivayet etti ve sahih dedi

⁽⁵⁾ Tirmizi rivayet etti ve hasen dedi

Semure b. Cundub'dan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in uzun rüyasından bahseden hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Kendi ağzını yırtan ise işte o yalan söyleyip yalanı ufuklara çıkıp yayılan kişidir. İşte bu yalancı kimseye kıyamete kadar bu şekilde azap edilecektir.” (Buhari-Müslim)

Yine aynı hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyuruyor:

“Başı parçalanan kişi ise Allah-u Teâlâ bu adama Kur'an öğretmiş, bu adam gecele-ri uyuyup gündüzleri de bununla amel etmemişti. İşte bu kimseye kıyamete kadar bu şekilde azap edilecektir.”

Ebu Hureyre *radıyallahu anh* İsra kıssasını anlatırken Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

“Başları kaya ile ezilen bir kavmin yanından geçtim. Başları ezildikçe onlar tek-

rar eski hallerine dönüyorlar ve sonra tekrar eziliyordu. Onların üzerinden, bu azaptan hiçbir şey kaldırılmayacaktır.”

(Bezzar-Beyhaki rivayet ettiler)

Bu gibi çok hadis vardır. Bazı günahkârlardan kabir azabının hafifletileceğine delalet eden hadislerden birisi de İbn’i Abbas’tan rivayet edilen iki hurma dalı hadisidir.

Kabirde bazı günahlarından dolayı azap gören ve üzerlerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in hurma dalları koyduğu iki kişi Müslümandır. Bunların kâfir olduklarına dair herhangi bir rivayet yoktur. En iyisini Allah bilir.

9. Soru: Şehitlerin ruhu semada mıdır yoksa yerde midir?

Cevap: Şehitlerin ruhu istediği yere gider sonra arşta asılı olan kandillerde geceler.

İbn’i Mesud şöyle dedi: Şehitlerin ruhu hakkında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e

sorduk. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Şehitlerin ruhu yeşil kuşların içindedir. Arşta bu kuşlar için asılı kandiller vardır. Bu ruhlar cennette dilediği yerde dolaşırlar. Sonra bu kandillerde gecelerler.”⁽⁶⁾

Ahmed bin Hanbel İbn’i Abbas *radıyallahu anh*’dan hasen olarak şu hadisi nakletmiştir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Şehitlerin ruhu cennetin kapısı üzerindeki bir nehir kenarındadır. Rızıkları sabah akşam cennetten onlara çıkartılır.”

Bu iki hadis arasında bir zıtlık yoktur. Çünkü şehitlerin ruhunun kenarında bulunduğu nehir, cennetin kapısındadır. Müslim’de geçen hadisteki ruhların geceledikleri kandillerin de cennetin kapısının yanında olma ihtimali var-

⁽⁶⁾ Müslim – Ebu Davud – Tirmizi – Darimi

dır. Bundan dolayı iki hadis arasında zıtlık yoktur.

Buhari ve Müslim’de İbn’i Ömer’den şöyle rivayet edilmiştir: “Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Her ölüye kabirde cennetteki veya cehennemdeki yeri sabah ve akşam gösterilir, ona; “İşte bu sana dirilinceye kadar her gün gösterilecektir” denilir. Bu hadis diğer hadislerle zıtlık teşkil etmez. Çünkü bu hadis şehit olmayan kişilerin durumunu anlatıyor.

10. Soru: Müslümanların çocuklarının ruhu kendi kabirlerinin üstünde midir yoksa cennetteki Beyti Mamur’da (*cennetteki İbrahim aleyhisselam’ın evi*) mıdır yoksa başka bir yerde midir? Cennette İbrahim aleyhisselam’ın onlara Kur-an okuttuğuna dair sabit bir delil var mıdır?

Cevap: Kuvvetli olan görüşe göre müminlerin ruhu Allah'ın dilediği yerdedir. Ve kabirdeki cesetlerle bir bağlantısı vardır. Yine kabirde gördüğü mükâfatı beden ve ruhlarıyla hissederler. Ruh ve ceset arasında olan bağlantının nasıl olduğunu bilemeyiz. Bu dünyadaki cesetle ruh bağlantısına benzemez. Müslüman çocuklarının ruhu hakkında ise şu sahih hadis vardır. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in gördüğü uzun rüya hadisinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* müslüman çocuklar hakkında şöyle der:

“Müslüman çocuklarının ruhu İbrahim aleyhisselam'ın yanındadır.”

Bu hadis Buhari'de geçer. Bu hadisin hiçbir rivayetinde İbrahim aleyhisselam'ın onlara Kur'an okuttuğuna dair bir söze rastlanmamıştır.

11. Soru: Kabirdeki bir ölünün yakınına veya uzağına başka bir ölü defnedildiğinde

kabirdeki ölü onu tanır mı ve dünyadaki diğer olup biten şeyler hakkında, yeni gelen ölüye soru sorar mı?

Cevap: Evet. Bunun hakkında hadisler varit olmuştur. Bu hadislerden bazıları şunlardır:

İbn'i Ebid-Dünya'nın, Ebi'z-Zübeyr'den onun da Cabir'den rivayetine göre Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Ölülerinizin kefenlerini güzel seçin. Çünkü onlar kefenlerinden dolayı övünürler ve kabirlerinde birbirlerini ziyaret ederler”

İbn'i Mübarek, Ebu Eyyub'den mevkuf olarak rivayet ettiği ve Taberani'nin buna benzer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e merfu olarak rivayet ettiği bir hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Sağ olanların amelleri ölülere gösterilir. İyilik görürlerse sevinirler ve rahatlarlar.

Eğer kötülük görürlerse Allah'ım onlara hidayet ver derler.”

Bu rivayette defnedilenlerin onların yakınında veya uzağında olduğuna dair bir kayıt yoktur. Fakat sadece yakınlarında defnedilenleri duyabilmeleri de mümkündür. İbn'i Ebi'd-Dünya şöyle rivayet etti: Osman İbn'i Abdullah, Said İbn'i Cübeyr'e şu soruyu sordu: “Ölülere sağ olanların haberi gelir mi?”

Said İbn'i Cübeyr: “Evet” dedi. Bir kişi öldüğünde yakın akrabalarının haberlerini diğer ölümlere ulaştırır. Mezardaki kişi haberler hayır ise sevinir, şer ise üzülür.⁽⁷⁾

Buhari'nin tarihinde Numan İbn'i Beşir'den Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

⁽⁷⁾ Bu hadisi Tirmizi, Taberani, Enes İbn'i Malik'ten Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e merfu olarak rivayet etmişlerdir.

“Kabirlerde bulunan kardeşlerinize eziyet etme hususunda Allah’tan korkun. Çünkü amelleriniz onlara gösterilir.”⁽⁸⁾

“Kabirler” kitabında İbn’i Ebi’d-Dünya şöyle rivayet etmiştir. Yahya bin Abdurrahman bin Ebi Lebibe o da babasından o da dedesinden şöyle rivayet etmişlerdir: Bişr İbn’i Berra bin Ma’rur öldüğünde annesi ona çok üzüldü ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e şöyle dedi: “Ben-i Seleme’den ölenler olarak ölümler birbirini tanır mı ki ben Bişr’e selam göndereyim?” Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona:

“Evet ey Bişr’in annesi! Kuşların birbirini tanıdıkları gibi onlar da birbirlerini tanırırlar.” Bunun üzerine Ben-i Seleme’den bir kişi ölüm döşegine düşse Bişr’in annesi ona gidip Bişr’e selam söyle derdi.

Taberani başka bir yoldan şöyle rivayet etti: Bişr’in annesi, Kab İbn’i Malik ölüm döşegine

⁽⁸⁾ Hakim rivayet etti ve sahih dedi.

düştüğü zaman ona gelip; “Bişr’e selam söyle” dedi. Bu rivayet Ebu Lebibe’nin rivayetini desteklemektedir.

Sufyan İbn’i Uyeyne, Amr İbn’i Dinar’dan o da Ubeyd İbn’i Umeyr’den şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Kabir ehli sağ olanların haberlerini beklerler. Bir kişi öldüğünde ona gelirler ve:

“Filanın durumu nasıl?” diye sorarlar. O da:

“Salih bir kişidir” diye cevap verir.

“Peki, falan kişi ne yaptı?” derler. O da:

“O size gelmedi mi?” der. Onlar:

“Hayır, bize gelmedi” derler. O da:

“Biz Allah’a aidiz ve ona döneceğiz” dedikten sonra:

“Demek ki bu bizim yolumuzdan başka bir yola gitti” derler. Bu rivayet Ubeyd İbn’i Umeyr’in sözüdür. Ubeyd İbn’i Umeyr; tabî’in âlimlerinin en büyüklerinden birisidir. Ona ulaşan senet sahihtir. Bu gibi kişiler kendi gö-

rüşlerinden bir şey söylemezler. Bu rivayet mürsel hükmündedir.

Nesei'nin Ebu Hureyre'den Rasulullah *salallahu aleyhi ve sellem*'e merfu olarak rivayet ettiği buna benzer bir rivayet vardır. Bu rivayetin sonunda şöyle bir ibare vardır. Onlar yeni ölen kişiye:

“Falan kişi ne haldedir?” diye sorduklarında yeni kişi:

“O daha size gelmedi mi?” diye sorunca onlar:

“Hayır” deyince, yeni ölen kişi:

“Demek ki o cehenneme gitti” derler.

İbn'i Mübarek'in, Ebu Eyyüb'den Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e merfu olan buna benzer bir rivayeti vardır.

Taberani Ebu Eyyüb'den şöyle rivayet etmiştir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Mü'min kişi ölünce salih kullar bu kişiyi müjdeleyici bir kişinin karşılandığı gibi

karşılarlar ve birbirlerine onu rahat ettirelim derler. Sonra ona; “Filan erkek ne yaptı? Filan kız ne yaptı? Evlendi mi? Diye sorarlar. Fakat ondan önce ölmüş olan bir kişi hakkında sorduklarında; O cehenneme gitti der.” ⁽⁹⁾

Bu rivayetlerden anlaşılıyor ki ölülerin ruhu birbirleriyle buluşurlar ve konuşurlar. Fakat bu, dünyada buluştukları gibi değildir. Çünkü Berzah hayatı (*kabir hayatı*) dünya hayatına benzemez. Dolayısıyla orada olan olaylar dünyadakilere benzemez. Allah daha iyi bilir.

12. Soru: Allah-u Teâlâ'nın:

“Şüphesiz sen kabirlerinde onlara işittirici değilsin.” (Fatır: 22) ayetiyle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in;

⁽⁹⁾ Taberani Kebir'de ve el-Evsat'ta zayıf senetle rivayet etti. (*Mecma Ez-Zevaid, İbn'i Hacer El Heytemi*)

“Muhakkak ki ölü sizin ayakkabınızın sesini işitir. Onu çıkarın.” hadisi arasında nasıl bir uygunlaştırma söz konusu olabilir?

Cevap: Hadisin naklinde bir bozukluk vardır. Sanki o, şu iki hadisten birleştirilmiştir:

İlki: “Muhakkak ki ölü kendisinden ayrılanların eve döndüklerinde ayakkabılarının seslerini işitir.”

Diğeri: “Ey iki ayakkabı sahibi! Ayakkabılarını çıkar.”

Buhari ve Müslim’de geçen iki hadis Enes *radiyallahu anh*’dan şu şekilde rivayet edilmiştir; Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* dedi ki:

“Bir kimse kabre gömüldüğünde yakınları geri dönüp ondan uzaklaşınca onların ayakkabılarının sesini işitir.”

İkinci hadis; Ebu Davud, Nesei, İbn’i Mace`de yer almaktadır. İbn’i Hibban’ın rivayet edip sahih dediği Beşir İbn’i Hasasiye’den rivayet edilen hadiste şöyle bir ibare vardır: “Ayağında

ayakkabılar olan bir adam kabirlerin üzerinde yürürken Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona dedi ki:

“Ey iki ayakkabı sahibi! Ayakkabılarını çıkar.” Adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’i görünce Onu tanıdı ve ayakkabısını çıkardı.” Bu hadisi tahriç eden Beyhaki: “Bu hadis ancak bu senedle bilinir” dedi.

Taberani; Usmet İbn’i Malik’den rivayet ettiği hadisi şöyle nakleder: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ayağında ayakkabı olduğu halde mezarlıkta yürüyen bir adam gördü ve ona dedi ki: **“Ey filan ayakkabı sahibi! Ayakkabını çıkar”** *(Bu hadisin senedi zayıftır)*

Bunları açıkladıktan sonra, âlimlerin hadis-
le ayet arasındaki uygunlaştırma konusunda ki görüşlerini de açıklayalım:

Onlardan bir kısmı ayetleri tevil edip hadisin zahirine göre amel ettiler ve onun bütün ölülere kapsadığını söylediler. *(Yani bütün ölüler ayak seslerini duyarlar.)*

Onlardan diğ er bir kısmı da Katade'nin dediğı gibi bunu sadece Bedir    leri için haslaştırmışlardır. Katade bu hadisi zikrettikten sonra şöyle dedi: "Allah-u Te    onları diriltti. Ta ki azarlanarak    nt  ve pişmanlık içinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in s   n  duydular."

Başkaları da onu sadece belli zamanlar kabir sorgusu anında duyarlar dediler. Sorgudan sonra tekrar duyma yoktur. Onların bir kısmı hadisi tevil edip ayetin zahirine göre amel etmişlerdir. (*Yani    ler duymazlar görüşünde-dirler.*) bu meseledeki ihtilaf meşhurdur. Buhari'nin Fethu'l-B ari şerhinde ona değındim. En iyisini Allah bilir.

13. Soru: Kabirlerdeki iki sorgu meleğı herkesin kendi dili ile mi sorarlar? Yani; Türk'e Türkçe veya Farisi'ye Farsça ile mi yoksa sadece Arap dili ile mi sorarlar. Eğıer Arap dili ile sorarlarsa Arapça bilmeyen kişiye Arap-

ça mı öğretilir? Sağda ve solda bulunan yazıcı iki melek insanın başından geçen olayları Arapça mı yazar, yoksa başka bir dil ile mi yazar?

Cevap: Sorgu meleklerinin hangi dille soracağına dair bir nakil bilmiyorum. Fakat yazıcı iki melek de, hakkında yazmak için görevlendirildiği kişinin dilini bilirler. Bu kesindir. Fakat yazarken o dille veya başka bir dille yazabilirler. Zayıf hadiste rivayet olduğuna göre “Cennet ehlinin dili Arapça’dır.” Buna dayanarak melekler o kişinin söylediklerini bilip bunu Arapça yazabilirler. Çünkü melekler ne yazdığını bilir.

Sorgu meleklerinin sualininse sahih bir hadisin zahirine göre Arapça olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bu hadiste sorulana şöyle derler; “Bu adam (*yani Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem*) hakkında neye inanıyorsun?” veya

kişiy e kendi lisanı ile hitap edilmesi de mümkün dür.

14. Soru: Çocuklar için olan sorgu bütün çocukları mı kapsar yoksa sadece Müslüman çocuklar için midir?

Cevap: Müslüman çocuklara hesap yoktur. Müşrik çocuklara ise hesap olup olmadığı hususu ise ihtilaflı meseledir.

Kimisi: “Onların hükmü Müslüman çocukların hükmü gibidir” der.

Kimisi de: “Hayır. Onlara hesap vardır” der. Çünkü onlar hakkında varid olan kuvvetli bir hadiste olduğu gibi; kendisine tebliğ ulaşmamış ve onun gibiler mahşerde imtihan olunur. En doğrusu bu konuyu Allah’a bırakmaktır. Ta ki dayanacak delil oluncaya kadar herkesin üstüne farz olup dünyada yapılması gereken şeylerle ilgilenmek bu meseleyle ilgilenmekten daha önemlidir.

15. Soru: Kabirde çocuklara soru sorulur mu yoksa sorulmaz mı? Eğer sorulursa Münker ve Nekir melekleri onlara ne sorar? Büluğ çağına girenlere ne sorulur?

Cevap: Kabir sorgusu büluğ çağındakiler içindir.

16. Soru: Öldükten sonra sorgu melekleri geldiğinde ruh bedenın bütününe mi girer yoksa bedenın bir kısmına mı girer?

Cevap: Evet, ruh bedenın bütününe girer fakat bu, ancak onun oturmasına müsaade eder, yoksa ayağa kalkmasına müsaade etmez.

17. Soru: Müslümanların ölen çocuklarının, beraberinde anne ve babası olmaksızın cennete giremeyecekleri doğru mudur? Yine Müslümanların ölen çocuklarının mahşer gü-

nünde altın ya da gümüş taslarla anne ve babalarını sulamaya çalışacakları doğru mudur?

Cevap: Soruda zikredilen çocuklar hakkında haberler varid olmuştur. Bu haberlerin⁽¹⁰⁾ tümü; cennete sokma ve sulamanın ancak Allah'ın dilediği kimseler için geçerli olduğunu göstermektedir.

⁽¹⁰⁾ Ebu'l-Hassan dedi ki: Ben Ebu Hureyre'ye hitaben: "Benim iki oğlum öldü. Sen bize Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den ölülerimiz hakkında gönüllerimizi hoş edecek bir hadis söyleyemez misin?" dedim. Ebu Hureyre cevaben şöyle dedi: Evet söylerim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Onların küçükleri cennet halkının cenetten hiç ayrılmayan küçükleridirler ki, onların biri babasını yahut anne ve babasını karşılar da benim, senin şu elbisenin kenarlarından tutuşum gibi (Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* burada eliyle o tutuşu işaret edip göstermiştir) elbisesinden tutar ve artık Allah onu babasıyla beraber cennete sokuncaya kadar hiç bırakmaz." (Müslim)

18. Soru: Ölünün ruhu dünyadaki gibi görüp işitir mi? Bazılarının dediği gibi onların görme ve işitmesi mevcut mudur?

Cevap: Ölünün ruhu işitir ve görür fakat bu işitme ve görmenin dünyada iken mevcut olan gibi olması gerekmez. Allah-u Teâlâ ona görüp işitecek, elemi ve nimeti hissedecek bir idrak bahşeder.

19. Soru: Kabir ölünün üzerine, işlemiş olduğu amellere göre genişleyip daralır mı?

Cevap: Evet ameline göre kabir ölüye genişler yine aynı şekilde daralır. Fakat bu, şu kişi için daralır, şu kişi için genişler denemez. Allah dilerse kulunu affeder, dilerse cezalandırır.

Dilerse de onu bunlardan başka şeylerle cezalandırır. Zira "O yaptığından sorulmaz." ⁽¹¹⁾

⁽¹¹⁾ Ölü defnedildiği zaman siyah (tenli) ve mavi (gözlü) iki melek gelir. Birine Münker ve öbürüne Nekir denir. Mütakiben bu iki melek o kimseye şöyle sorar: Bu adam (Muhammed) için ne demiştin? Bunun üzerine o (ölmeden önce) söylediğini aynen söyler. "O Allah'ın kulu ve rasulüdür. Allah'tan başka ibadete layık ilah olmadığına ve Muhammed'in onun kulu ve Resul'ü olduğuna şehadet ederim." Sonra toprağa "Çullan onun üzerine" denir. Toprak onun üzerine çullanır. (Bu çullanma neticesinde) yan kaburga kemikleri yerlerinden oynar ve Sonra o iki melek "Senin böyle söyleyeceğini esasen biliyorduk" derler.

Sonra onun kabri yetmiş arşın murabba (kare) genişletilir, sonra aydınlatılır ve sonra kendisine: "Uyu" denir. O da "Aileme dönüp onlara haber vereyim mi?" der. O iki melek: "Gelin, güvey gibi uyu! Ki onu ailesinden elbet en çok seven kişi uyandırır" dediler. O kişi Allah onu yatağından mahşere kaldırmaya kadar (rahat, rahat) uyur. Şayet münafık ise "İnsanların dedikleri gibi bende aynı şeyi söyledim; bilmiyorum" diyecek. Bunun üzerine iki melek "Senin esasen mahşere

20. Soru: Kabir küçük büyük her ölüyü sıkıştırır mı?

Cevap: Evet kabrin her ölüyü sıkıştırdığına dair sahih rivayetler vardır. ⁽¹²⁾

21. Soru: Ölüye Ruman adı verilen ve onu oturtup Münker ve Nekir'in sorularına nasıl cevap vereceğini öğreten bir melek gelir mi?

Cevap: Ruman hakkında varid olan haberler zayıftır.

kaldırıncaya kadar toprağa devamlı azap içinde kalır." *(Tirmizi)*

⁽¹²⁾ İbn'i Abbas şöyle rivayet etti; Saad İbn-i Muaz defnedildiğinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onun kabrinin yanında şöyle dedi: **"Kabir sualinden kurtulan olsaydı Saad İbn'i Muaz kurtulurdu. Kabir onu bir sıkıştırdı sonra gevşedi."**

(Taberani sahih senedle rivayet etmiştir.)

22. Soru: Ana babanın çocukları için ağlamaları haram mıdır yoksa mekruh mudur? Bundan dolayı ölü, küçük olsun büyük olsun acı çeker mi? Çocuğun, ölen anne babası defnedilirse onların arkasından ağlaması mübah mıdır yoksa değil midir? Ölen çocukların arkasından sesi aşırı olmaksızın ve iyiliklerini saymaksızın ağlarsa sevabından mahrum olur mu? Cennette hamd evi ölünün arkasından ağlayan kişiler için mi yoksa sabreden kişiler için mi yapılır? Bir kişinin bir veya birden fazla çocuğu ölürse kişi yalnız sabrettiği zaman mı ona ateşten bir koruyucu olurlar yoksa sabretmese de ateşten bir koruyucu olurlar mı?

Cevap: Babanın ölen çocuğuna ağlaması veya çocuğun ölen babasının arkasından ağlaması defnetmeden önce de sonra da mekruh değildir.⁽¹³⁾

⁽¹³⁾ Enes *radiyallahu anh* şöyle demiştir;

“Bir kere Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellam* ile demirci sanatkar olan Ebu Seyf b. Evs’in evine gitmiştik. Ebu Seyf’in zevcesi Ümmü Bürde peygamberin oğlu İbrahim’in süt annesi – süt ninesi idi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* İbrahim’i kucağına aldı. İbrahim’i öptü, kokladı. Bundan sonra bir kere daha Ebu Seyf’in evine gittik.

Bu defa İbrahim can veriyordu. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in iki gözü yaş dökmeye başladı. Bunun üzerine Abdurrahman İbn-i Avf;

“Ya Rasulullah! Halk musibet zamanında sabretmeyebilir. Fakat sen de mi?” diye şaşırarak sordu; Rasulullah:

“Ey İbn-i Avf! Bu hal babanın çocuğuna karşı beslediği incelik ve şefkattir. Yoksa sabır ve tevekküle engel ağlama değildir” buyurdu. Sonra bu gözyaşını bir diğeri takip etti. Bu defa Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*:

“Gözler ağlar, kalp üzüdür. Biz Rabbimizin razı olacağı sözden başka bir kelime ile üzüntümüzü belirtmeyiz. Ey İbrahim! Biz senin ayrılığında pek ziyade üzüntülü ve kederliyiz” buyurdu.”

(Buhari-Müslim)

Fakat ağlamayla birlikte feryat, yanaklarını dövme, elbiselerini yırtma, söylenmemesi gereken sözleri söylemek olursa bu caiz değildir.⁽¹⁴⁾

Çocuğu ölen kişi sabrederse ve ona isabet eden şeylerin Allah'ın takdiri ile olduğuna inanırsa; gözleriyle ağlayıp kalbi üzülse de Allah'a hamd ederse Allah-u Teâlâ meleklerle bu kişiye cennette hamd evi inşa edin der. Bir, iki veya üç çocuğu ölüp de feryat etmeyen sabreden kişilerin faziletleri hakkında çok rivayetler vardır.⁽¹⁵⁾ Tabii bu sevaplar yalnız sabredenler içindir.

(14) Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* “Ölünün arkasından yanaklarını döven, elbisesini yırtan, cahiliyyenin adetlerini yapan kişi bizden değildir” buyurdu. **(Buhari)**

(15) Ebu Hureyre *radiyallahu anh'dan* şöyle rivayet edilmiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Ensar'dan bir grup kadına hitaben “**Sizlerden herhangi birinizin**

23. Soru: Dünyanın ömründen geriye kalan zaman bilinir mi? Bazı ilim iddia edenler H.835 senesinde dünya ömründen kalan 175 senedir, demeleri ve buna Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in “Ben yer altında bin seneden fazla ölü olarak kalmayacağım” hadisini ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in “Ben 6000 senenin başında rasul oldum” hadislerini delil göstermeleri doğru mudur?

Cevap: Bunu iddia edenlerin zikrettikleri birinci hadis “mevzu” (*uydurma*)’dur. İkinci hadisin ise lafzı şöyledir; Dünyanın ömrü 7000 senedir. En son binine ben rasul olarak

üç çocuğu ölür ve kendisi vefat eden çocukları sebebiyle Allah’tan sevap ümit ederse muhakkak cennete girmiştir” buyurdu. İçlerinden bir kadın: “İki tanesi de böyle değil mi? Ya Rasulullah!” dedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* cevaben: “İki tanesi de öyledir” buyurdu.

gönderildim. Bu hadisi İbn'i Cevzi mevzu (*uydurma*) hadisler arasında zikretmiştir.

Kıyamet gününün ne zaman olacağını Allah bilir.

24. Soru: Yezid bin Muaviye'ye lanet edilir mi? Onu seven ve şanını yücelten kimseye ne gerekir?

Cevap: Kıya'l-Hemasi diye bilinen Taberi; lanet etmenin caiz olup olmayacağı konusunda dört mezhebin ihtilaf ettiğini nakletti. Kendisi ise lanet etmenin caiz olacağı görüşünü tercih etti. Gazali de bu konudaki değişik görüşleri naklettikten sonra caiz olmayacağı görüşünü seçti.

Yezid bin Muaviye'yi sevmek ve onun şanını yüceltmek ancak itikadı bozuk bid'atçilerden sadır olur. Çünkü Yezid'de öyle kötü sıfatlar vardı ki onu sevmek kişiden ima-

nın kaldırılmasını gerektirir. Çünkü iman Allah için sevmek ve Allah için buğz etmektir.

25. Soru: Hıdır ve İlyas İsrailoğulları'nın nebilerinden miydiler? Onlar yeryüzünde hala hayattalar mı yoksa değil mi?

Cevap: Hıdır cumhura göre nebidir. Fakat Beni İsrail'den olduğu sabit değildir. İlyas *aley-hisselam*'ın nebi olduğunda ise ihtilaf yoktur. Fakat her ikisinin de hâlâ yaşadığı sabit değildir.

26. Soru: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* zamanında ay tutulması oldu mu? Olduysa hangi yılda oldu?

Cevap: Buhari'nin şerhi olan Fethu'l-Bari'de namaz babında "ay tutulması" hakkında zikrettiğim gibi ve İbn'i Hibban tarihinde zikredildiğine göre ay tutulması hicretin beşin-

ci senesinde oldu. Ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu esnada iki rekât namaz kıldı. Yine İbn'i Hibban ın sahihinde yıl tayin etmek-sizin zikretti. Yine İbn'i Hibban'ın tarihinde 5.kısım '34.bölümde Eşas Hasan'dan o da Ebu Bekir'den, nakledilen rivayete göre Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* güneş ve ay tutulması anında sizin namazınız gibi iki rekât namaz kıldı. "Sizin namazınız gibi"den maksat, güneş tutulması anında kıldığım namaz gibidir.

27. Soru: Ölüm meleği hakkında Sünen-i Şafii'de Müzeni'nin Şafii'den rivayet ettiği bir hadiste ölüm meleğinin birkaç ismi olduğuna dair bir rivayet vardır. Şafii'nin Sünen'indeki "Fıtır Sadakası" babında ölüm meleği için İsmail ismi geçmektedir. Acaba ona niçin Azrail deniyor?

Cevap: Tahavi'nin Müzeni'den, Müzeni'nin de Şafii'den rivayet ettiği bir hadisi bana güve-

nilir ve sağlam rehber olan Ebu'l-Ferec Abdurrahman İbn'i Ahmed bin El-Muarraf bin Hammad El-Arabi Et-Tenuhi bildirdi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hastalandığı zaman Cibril ona geldi ve dedi ki:

“Ey Muhammed! Allah beni sana seni yüceltmek ve seni şerefli kılmak için özel olarak gönderdi. Senin halini senden daha iyi bilen Allah beni sana şunu sormak için gönderdi. “Kendini nasıl hissediyorsun?” Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Ben çok üzüntülüymüm ve çok hastayım.”

Cibril ikinci gün tekrar geldi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile arasındaki konuşma birinci günkü gibi tekrar cereyan etti. Cibril üçüncü gün de geldi ve aralarında konuşma diğer günlerdeki gibi yinelendi. Bu sefer Ceb-rail, beraberinde yüz bin meleği idare eden adı İsmail olan bir melek olduğu halde tekrar geldi. O meleklerden de her biri yüz bin meleği idare ediyordu. Cibril o melek için Rasulullah

sallallahu aleyhi ve sellem'den izin istedi. Sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* melek hakkında sordu. Cebrail de:

“Bu ölüm meleğidir. Senden önce hiçbir kişinin yanına girmek için izin istememesine karşın senden izin istiyor ki; senden sonra da hiçbir kimseden izin istemeyecektir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* : **“Ona izin ver”** dedi. Cebrail de ona izin verdi. Ölüm meleği Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e selam vererek ona “Ya Muhammed! Allah-u Teâlâ beni sana gönderdi. Eğer ruhunu almamı emredersen ruhunu alayım yoksa bunu emretmiyorsan seni terk edeyim” dedi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*:

“Yani ben ne dersem onu yapacak mısın? Ey ölüm meleği!” dedi. O da “Evet. Çünkü ben bununla emrolundum” dedi. Bu sefer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Cebrail'e doğru baktı. Cebrail ona “Ey Rasulullah! Allah-u Teâlâ seni özledi.” dedi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ölüm meleşine: **“Emrolunduğun şeyi yap”** buyurdu. Ölüm meleşî de ruhunu kabzetti.

Bu hadis mürseldir. Çünkü bu hadisi rivayet eden Ali İbn’i Hüseyin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in ölümünden yaklaşık otuz yıl sonra doğmuştur. İmam Şafii’nin ondan bu hadisi rivayet ettiği Kasım; Ahmed İbn’i Hanbel tarafından yalanlanmış birisidir. İbn’i Hanbel onun hadisleri için uydurma olduğunu söylemiştir. Başkaları da onun zayıf birisi olduğuna kânidirler.

Bu konuda Ebu Hatim, Ebu Zer’e; Yakup İbn’i Süfyan Aceli, Ezdi ve başkaları şöyle demiştir. Bu hadis metruktur. Bu hadisin sahih olduğunu söyleyen kimse görmedim. Ancak bir cemaat bu hadisin zahirindeki manasını alarak kabul etmişlerdir. Onlar buradaki İsmail’in ölüm meleşinin ismi olduğu kanısındadırlar. Fakat bu onların zannettikleri gibi

değildir. Çünkü bu hadisin kaldırılmış olan kısmında bu konuya açıklık getirilmektedir.

Taberani'nin Mucem'indeki hadisinde ek bir rivayet vardır ki bu olaya açıklık getirmektedir. O şöyle dedi: Abbas İbn'i Ham'dan El Asbehemi ve İshak İbn Ahmed Huzaye dediler ki; Abdul Cebber İbn'i Ala, Abdullah İbn'i Meymun Kadh'tan Cafer b. Muhammed b. Abdullah'tan o da Ali İbn'i Hüseyin'den şöyle rivayet ettiler: Ali İbn'i Hasan şöyle dedi: Babam'dan şöyle işittim. “Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in vefatından üç gün önce Cibril *aleyhisselam* gökten indi ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e “Ey Muhammed! Allah beni sana ikram etmem, seni yüceltmem için gönderdi.” Üçüncü günde Cibril *aleyhisselam* beraberinde ölüm meleği ve bu ikisiyle beraber olarak da yetmiş bin meleği idare eden ismi de İsmail olan “Rüzgâr Meleği” ile indi. Onlardan hiçbir melek yoktur ki yetmiş bin meleği idare etmesin. Onlardan Cibril Rasulullah *sallallahu*

aleyhi ve sellem'e şöyle dedi: “Ey Muhammed! Seni senden daha iyi bilen Allah beni sana; seni yüceltmem, sana ikram etmem ve şunu sormam için gönderdi, “nasılsın?”

Hadis diğer hadisteki gibi devam eder. Bu hadisin senedindeki Abdullah İbn'i Meymun El-Kaddah dışında ravilerin hepsi güvenilirdir. Buhari, Abdullah İbn'i Meymun El-Kaddah hakkında: “Hadis uydurucusu” demiştir.

Ebu Zerr ise Abdullah İbn'i Meymun hakkında “onun rivayeti geçersizdir” demiştir.

Ebu Hatem ve Tirmizi ise; Bu kişi hakkında “rivayet ettiği hadisler münkerdir” demişlerdir.

İbn'i Hibban, bu kişi hakkında “O maklub hadisleri rivayet eden tek başına rivayet ederse hüccet değildir” dedi.

Hâkim ise “bunun rivayet ettiği hadis mevzudur” dedi. Bu kişi hakkında güvenilir olduğunu söyleyen kimse görmedim Hüseyin Bin

Ali'nin ziyade olarak zikrettiği şeyleri bu kişi zikretmemiştir.

Taberani bu hadisi Hüseyin İbn'i Ali İbn'i Ebu Talib'e dayandırarak "Mucemi'l Kebir" kitabında nakletmiştir. Bu rivayette ismi İsmail olan ölüm meleğinin rüzgâr meleği olduğu ve ölüm meleği olmadığı, Cibril ve ölüm meleği ile birlikte indiği ifade edilmiştir.

İnenlerin üç kişi olduğu "İkisi ile beraber indi" sözünden açıkça anlaşılmaktadır. Bu hadisin genel anlamına daha uygundur. Ve bu, ilk metinden anlaşılmaktadır. "Ona izin verdi" yani; rüzgâr meleğine. Sonra da Cibril ölüm meleği için izin istedi. Bu ilk rivayette Cibril'in şu sözünden anlaşıyor;

Sonra Cibril dedi ki: "Bu ölüm meleğidir. O izin istiyor." Bu Hadisi Beyhaki Muhammed İbn'i Ali'den, Hüseyin İbn'i Ali'den o da Abdulvahid İbn'i Süleyman Haris'ten o da Siyar İbn'i Hatim'den rivayet etmiştir.

Beyhaki bu hadisi “Nübüvvetin Delilleri” kitabında üç yoldan bize rivayet etmiştir. Hüseyin İbn’i Ali şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in vefatından önce Cibril üç kişi ile birlikte indi ve Rasululah’a şöyle dedi: Ya Muhammed! Allah beni sana bir ikram olarak, seni üstün tutmak ve yalnız sana özel olarak gönderdi. Senin halini senden daha iyi bilen Allah senin nasıl olduğunu soruyor; kendini nasıl buluyorsun?

Sonra hadisi zikretti hadis şöyle geçiyor:

Üçüncü gün olunca Cibril ile birlikte ölüm meleği ve onlarla birlikte yetmiş bin meleğe komuta eden İsmail adındaki rüzgâr meleği indi. *(O yetmiş bin melekten herbirinin emrinde ayrıca yetmiş bin melek bulunmaktadır.)* Sonra hadise şöyle devam etti: Cibril meleklerle taziyede bulundu ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e şöyle dedi: “Ey Muhammed! Muhakkak ki Allah beni sana gönderdi.”

Hadisin baş kısmı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in “Kendimi üzüntülü buluyorum Ey Cibril!” sözüne kadar zikredilmiştir.

Ve sonra ölüm meleği kapısının üstünden izin istedi. Cibril Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e şöyle dedi.

“Ey Muhammed! Bu ölüm meleğidir. Sana gelmek için izin istiyor.” Hadisin devamı daha önce zikredilmiştir. Hadisin metni Kasım İbn'i Abdullah İbn'i Amr'ın rivayet ettiği hadisin metnine benzemektedir. Ancak iki yerinde; “Yetmiş bin melek yerine yüz bin melek” sözleriyle muhalefet etmiştir.

Ölüm meleğine Azrail ismi verilmesi insanlar arasında meşhur olmuştur. Ben Ebu Kasım Süfey'in kitabı olan “Mübhemati'l Kuran” kitabına baktım. Orada ölüm meleğine Azrail ismi verildiğine rastlamadım.

Taberi tefsirine baktım, ölüm meleği ismi orada geçmektedir. Fakat İmam Taberi bu

rivayetini hiç kimseye dayandırmamıştır. Ve bu konuda hiçbir rivayet zikretmemiştir.

Salebi'nin tefsirine baktım; ölüm meleğinin isminin Azrail olduğunu gördüm. Orada şöyle bir rivayet vardır. Eşas dedi ki: İbrahim *aleyhisselam* Azrail adında bir gözü arkasında bir gözü önde olan ölüm meleğine sordu: “Ey ölüm meleği! Aynı anda hem doğuda hem batıda iki kişi ölecek olsa veya bir yerde veba hastalığı olsa veya iki ordu savaşa aynı anda ölenlerin canlarını nasıl alırsın?”

Ölüm meleği şöyle dedi: “Ben ruhları çağırırım. Allah'ın izni ile onlar şu iki parmağın arasına girerler.” İbrahim *aleyhisselam* dedi ki: “Yer ölüm meleğinin önüne leğen gibi yarıldı. İşte onlardan dilediğinin ruhunu kabzeder.”

Bu rivayetin senedindeki ravilerin hepsi güvenilir kişilerdir. Fakat senette Eşas, Anbes'e'nin Şeyhi Cabir El Hasan'ın oğlu ve yaşı küçük olan tabiilerdendir. Bu hadis de muad-

daldır. Yani senette iki kişinin ismi zikredilmemiştir. Yani zayıftır.

El İz'a kitabında Ebu'ş Şeyh, İsmail İbn'i Abdulkерim yoluyla Vehb ibn'i Münbih'den şöyle bir rivayet zikretmiştir: Allah Cebrail'i sonra Mikail'i sonra İsrail'i yarattı. Sonra Azrail'i yarattı. Sonra Allah ruhları kabz görevini ölüm meleğine verdi. Allah şöyle buyuruyor:

“De ki! Sonra görevlendirilmiş ölüm meleği sizin canınızı alır.” (Secde: 11)

İsrail ve ölüm meleği Allah'ın ilk olarak yarattığı yaratıklarıdır. Ve onlar son olarak öleceklerdir. Ölüm meleğine Azrail ismi verilmesine gelince; müfessirlerin çoğuna göre Cibril, Mikail, İsrail ve Azrail kelimesi Süryanice'dir.

Bazılarına göre ise Cebrail ve Azrail kelimesi Arapça'dır. Müfessirler “İl” kelimesinin ne manaya geldiği hususunda ihtilaf etmişlerdir.

Bazıları “İl” Allah'ın isimlerindendir. Cibr, Mika, İsrail, Azra kul manasındadır, demişler-

dir. Dolayısıyla bu isimlerin manası Allah'ın kuludur.

Bazı âlimler ise “İl” kul diğer isimler Allah'ın isimleridir. Çünkü kul tek kelimedir. Allah'ın isimleri ise çoktur, demişlerdir.

ÖNSÖZ.....	3
YAZAR HAKKINDA BİLGİ	5
FETVALAR.....	7
1. Soru: Bir kimse öldüğünde Münker ve Nekir melekleri gelerek ona Muhammed <i>sallallahu aleyhi ve sellem</i> ve onun risaleti hakkında soru sorduklarında o bu sorulara cevap veremezse Allah-u Teala kıyamete kadar azap mı eder, yoksa belli bir zamana kadar mı azap eder?.....	7
2. Soru: Ölü, mezarının yanına oturan kimseyi tanır mı? Kur'an okumasını işitir mi?	10
3. Soru: “Ölü için sadaka verme, köle azat etme, kurban kesme ve vakıf olarak birşey bırakma gibi hayırlı amellerin sevabı ölmüş kimseye ulaşır mı?.....	15
4. Soru: Kur'an okumanın sevabı ölüye ulaşır mı? Şayet ulaşırsa kabir yanında okunduğu zaman mı, yoksa uzakta okunduğunda mı ulaşır? Ve ölü okuma sevabının tamamını mı yoksa dinleme sevabını mı alır?.....	20
5. Soru: Kur'an okuyucu Kuran'dan birşey okuduğu zaman ve onu ölümlere hediye ettiği zaman bu onlara ulaşır mı yoksa ulaşmaz mı? Ve okunanı ölü işitir mi yoksa işitmez mi?.....	28
6. Soru: Ölü için namazdan, sadakadan veya Kur'an okumadan veya buna benzer başka iyilik çeşitlerinden hediye edilerek sunulduğunda ölü onu	

- bilir mi? Bundan gelecek olan sevap ölünün amel defterine yazılır mı?29
7. Soru: Hesap ve azaptan sonra dünyada olduğu gibi birbirlerine yakın ve akraba olanlar buluşurlar mı?.....30
8. Soru: Günahkar olan bir kişi kıyamete kadar kabirde azap görür mü? Yoksa sadece Münker ve Nekir melekleri geldikleri zaman mı azap görür?.....32
9. Soru: Şehitlerin ruhu semadamıdır yoksa yerde midir?.....35
10. Soru: Müslümanların çocuklarının ruhu kendi kabirlerinin üstünde midir yoksa cennetteki Beyti Mamur'da (cennetteki İbrahim aleyhisselam'ın evi) midir. Yoksa başka bir yerde midir? Cennette İbrahim aleyhisselam'ın onlara Kur'an okuttuğuna dair sabit bir delil var mıdır?.....37
11. Soru: Kabirdeki bir ölünün yakınına veya uzağına başka bir ölü defnedildiğinde kabirdeki ölü onu tanır mı ve dünyadaki diğer olup biten şeyler hakkında, yeni gelen ölüye soru sorar mı?.....38
12. Soru: Allah'ı Teala'nın: "Şüphesiz sen kabirlerinde onlara işittirici değilsin." (Fatır: 22) ayetiyle Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in; "Muhakkak ki ölü sizin ayakkabınızın sesini işitir.

Onu çıkarın.”hadisi arasında nasıl bir uygunlaştırma söz konusu olabilir?.....	44
13. Soru: Kabirlerdeki iki sorgu meleği herkesin kendi dili ile mi sorarlar? Yani; Türk’e Türkçe veya Farisi’ye Farsça ile mi? Yoksa sadece Arap dili ile mi sorulur. Eğer Arap dili ile sorulursa Arapça bilmeyen kişiye Arapça mı öğretilir? Sağda ve solda bulunan yazıcı iki melek insanın başından geçen olayları Arapça mı yazar, yoksa başka bir dil ile mi yazar?.....	47
14. Soru: Çocuklar için olan sorgu bütün çocukları mı kapsar yoksa sadece müslüman çocuklar için midir?.....	49
15. Soru: Kabirde çocuğa soru sorulur mu yoksa sorulmaz mı? Eğer sorarlarsa Münker ve Nekir melekleri onlara ne sorar? Buluş çağına girenlere ne sorulur?.....	50
16. Soru: Öldükten sonra sorgu melekleri geldiğinde ruh bütün bedene girer mi yoksa bedenin bir kısımına mı girer?.....	50
17. Soru: Müslümanların ölen çocuklarının beraberinde anne ve babası olmaksızın cennete giremeyecekleri doğrumudur?.....	50
Yine Müslümanların ölen çocuklarının mahşer gününde altın ya da gümüş taslarla anne ve babalarını sulamaya çalışacakları doğru mudur?.....	50

18. Soru: Ölünün ruhu dünyadaki gibi görüp işitir mi? Bazılarının dediği gibi onların görme ve işitmesi mevcut mudur?.....52
19. Soru: Kabir ölünün üzerine, işlemiş olduğu amellere göre genişleyip daralır.....52
20. Soru: Kabir küçük büyük her ölüyü sıkıştırır mı?.....54
21. Soru: Ölüye Ruman adı verilen ve onu oturtup Münker ve Nekir'in sorularına nasıl cevap vereceğini öğreten bir melek gelir mi?.....54
22. soru: Ana babanın çocukları için ağlamaları haram mıdır, mekruh mudur? Ve bu yüzden ölü, küçük olsun büyük olsun acı çeker mi? Çocuğun, ölen anne babası defnedilirse onların arkasından ağlaması mübah mıdır yoksa değil midir? Onların arkasından sesi aşırı olmaksızın ve iyiliklerini saymaksızın ağlarsa sevabından mahrum olur mu? Cennette hamd evi ölünün arkasından ağlayan kişi için mi yoksa sabreden kişiler için mi yapılır? Bir kişinin bir veya birden fazla çocuğu ölürse kişi yalnız sabrettiği zaman mı ona ateşten bir koruyucu olurlar yoksa sabretmese de ona ateşten bir koruyucu olurlar mı?.....55
23. Soru: Dünyadaki ömürden geri kalan zaman bilinir mi? Bazı ilim iddia edenler H.835 senesinde dünya ömründen kalan 175 senedir, demeleri ve buna Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in "Ben

yer altında bin seneden fazla ölü olarak kalmayacağım” hadisini ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in “Ben 6000 senenin başında rasul oldum” hadislerini delil göstermeleri doğru mudur?.....	58
24. Soru: Yezid bin Muaviye’ye lanet edilir mi? Onu seven ve şanını yücelten kimseye ne gerekir?.....	59
25. Soru: Hıdır ve İlyas İsrailoğulları’nın nebilerinden miydiler? Ve o ikisi yeryüzünde hala hayatta mıdırılar yoksa değiller mi?.....	60
26. Soru: Rasulullah <i>sallallahu aleyhi ve sellem</i> zamanında ay tutulması oldu mu? Olduysa hangi yılda oldu?.....	60
27. Soru: Ölüm meleği hakkında Süneni Şafii de Müzeni’nin Şafii’den rivayet ettiği bir hadiste ölüm meleğinin birkaç ismi olduğuna dair bir rivayet vardır. Şafii’nin Sünenindeki Fıtır Sadakası babında ölüm meleği için İsmail ismi geçmektedir. Acaba ona niçin Azrail deniyor?.....	61

- 1 – İşte Tevhid
- 2 – Hakimiyet Allah'ındır
- 3 – İşte Müslüman
- 4 – Cahiliyenin Hükümünü mü istiyorlar?
- 5 – Asrımızın Yesakı
- 6 – İslam Dinin Aslı
- 7 – Tağutu Red Tevhidin Gereğidir
- 8 – Büyük Şirkte Cehalet Mazeret Değildir.
- 9 – İslam Davetçilerine Öğütler
- 10 – Davetçinin Tefsiri (9.cilt)
- 11–Müslümanlara Karşı Kâfirlere Yard. Etmenin Hükümü
- 12 – Rasulullah'ın Hayatıyla İslam'ın Hareket Metodu (2cilt)
- 13-Mü'minin Sıfatları
- 14 – İrtidat Ve Mürtedin Hükümü
- 15 – İslam'ın Hareket Metodu
- 16 – Halifelik ve Emirlik
- 17 – Büyük Günahlar
- 18 – Yahudiliğin Gerçek Yüzü
- 19 – Kelimetül İhlâs
- 20 – Mevzu Ve Zayıf Hadislerin Akideye Etkisi
- 21 – İbni Hacer'in Akaid Konusundaki Fetvaları
- 22 – Kur'an'da Nasih ve Mensuh
- 23 – Akidede Sünnetin Yeri
- 24- Uygulamalı Tecvid
- 25-Müslümanı Koruyan Dualar

www.haqqayinlari.com

www.hakyayinlari.com